

Jak vznikala Bílá kniha?

Vydáno: 10. 2. 2021 26 minut čtení Zdroj: Řízení školy

V letech 1999 – 2001 jsem měla tu čest být členkou základního a později redakčního týmu Bílé knihy. Letos v únoru uplyne již dvacet let od jejího přijetí vládou ČR. Šéfredaktorka Řízení školy paní Naďa Eretová mě vyzvala, abych na toto období zavzpomínala tak trochu zevnitř procesu vzniku prvního strategického dokumentu po roce 1989. Vycházím přitom ze svého archivu – listinného a posléze i digitálního. Myslím si totiž, že tento ne všemi vstřícně přijímaný dokument měl svůj význam, ba dokonce že jeho nasměrování se promítá i do současnosti více, než si uvědomujeme.

1. část (2. část naleznete: <https://www.rizeniskoly.cz/cz/aktuality/jak-vznikala-bila-kniha.a-7642.html>)

Co předcházelo Bílé knize?

Bílá kniha byla základním strategickým dokumentem pro realizaci Národního programu rozvoje vzdělávání v ČR. Jejím úkolem bylo „vymezit celkový rámec vzdělávací politiky státu, dlouhodobé cíle a pořadí jejich důležitosti. Dále navrhnout konkrétní opatření k dosažení těchto cílů a určit rozhodující kroky k jejich realizaci,“ napsal tehdejší ministr školství, mládeže a tělovýchovy Eduard Zeman v prvním čísle bulletinu projektu.

Jediný koncepční dokument MŠMT, který předcházel jejímu vzniku, byl **Program rozvoje vzdělávací soustavy ČR – Kvalita a odpovědnost 1994** ¹⁾ (za ministra Pilipa). Zůstal však v proklamativní rovině, protože nebyl Klausovou vládou projednán. Píše se v něm: „Posláním vzdělávacího systému je poskytnout každému jedinci vzdělání, které rozvine jeho schopnosti a dovednosti tak, aby se v životě co nejlépe uplatnil a dokázal užívat svých práv a plnit povinnosti svobodného občana v demokratické společnosti. Cílem vzdělávání je přispět k utváření osobnosti, spojující v sobě svobodu se zodpovědností.“

Pro společnost je vzdělání významnou integrující silou, která předáváním a rozvíjením sdílených hodnot udržuje její kontinuitu i vnitřní soudržnost. Je významným faktorem kvality života, předpokladem pokračování demokratického vývoje a podporou politické a sociální stability. Je i rozhodující podmínkou ekonomického růstu a schopnosti obstát ve světové soutěži.“

Důležitým východiskem pro formulaci Bílé knihy byly trendy vzdělávací politiky v zemích OECD. Předcházela jí procedura Country Review OECD. V listopadu 1995 zpracovalo Středisko vzdělávací politiky PedF UK podkladovou zprávu pro OECD Proměny vzdělávacího systému v ČR.²⁾

Následovala návštěva expertů OECD v ČR a jejich Zpráva o národní politice ve vzdělávání³⁾, která obsahovala celou řadu doporučení:

1. Vyvinout nástroje pro hodnocení učebních výsledků na základních školách.
2. Podpořit rozvoj škol širšího profilu na úrovni vyššího stupně základní školy a nižších ročníků víceletých gymnázií.
3. Zvýšit počty ve všeobecně vzdělávacím proudu středních škol.
4. Standardizovat a diferencovat maturitní zkoušku.
5. Ustavit národní kurikulární radu.
6. Založit agenturu pro kurikulum, standardy a certifikaci v odborném vzdělávání.
7. Uzákonit daňové výhody pro podniky investující do odborného vzdělávání.
8. Zřídit střední (regionální) úroveň školské správy.
9. Posílit monitorování a evaluaci (školní inspekce).
10. Propojit další vzdělávání učitelů s rozvojem školy a zlepšením jejich profesních perspektiv.
11. Ustavit v plném rozsahu rady škol s cílem posílit vztahy mezi školami a obcemi.

Zpráva konstatuje: „Krátkodobě, tedy během roku 1996, se zcela jistě nejednalo o ‚zemětřesení‘. Pozornost, která jim byla věnována, ale postupně stoupala. Hlavní učitelské časopisy uveřejnily postupné informace o stanoviscích a návrzích obsažených ve zprávě. Doporučení se stala předmětem jednání na mnoha učitelských shromážděních. Pozoruhodné je, že ani po třech letech zájem o tuto tematiku neklesá... Zpráva se stala integrální součástí úvah o nezbytné koncepci českého vzdělávání a jedním ze základních dokumentů v diskusích o nedostacích existujícího systému a o jeho budoucnosti.“

V roce 1998 byla týmem odborníků (s mezinárodní účastí) v rámci projektu PHARE vypracována studie České vzdělání a Evropa. Strategie rozvoje lidských zdrojů v ČR při vstupu do EU⁴⁾. Tato publikace je považována za tzv. Zelenou knihu (Green Paper). Tým zpracoval na dvě desítky podkladových studií, které byly jako základ další práce prodiskutovány na řadě dílčích seminářů. Zkrácená verze textu byla připravena k veřejné diskusi, ponechává proto doporučení a některé otázky otevřené. Navržená opatření v sobě nesou společnou vizia zapadají do ucelené strategie dalšího směřování. Uvádí se pět základních směrů vize a strategie:

- Vzdělání jako příležitost.
- Realizace celoživotního učení.
- Otevření školy společnosti.
- Proměna tradiční školy.

- Uvolnění vnitřních zdrojů proměny.

Souběžně byla zpracována Koncepce vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy v ČR⁵⁾, která se stala podkladem k veřejné diskusi. Byla schválena vládou 7. 4. 1999. Citujeme z ní:

Hlavní cíle vzdělávací politiky vlády ČR

1. Rozvoj vzdělávacích příležitostí a rovnost v přístupu ke vzdělávání

- Uskutečnit změny vzdělávací soustavy, které umožní přístup k vyššímu vzdělání i dětem z méně podnětného sociálního prostředí.
- Umožnit dvěma třetinám až třem čtvrtinám mladých lidí získávat maturitu ve středním všeobecném nebo odborném vzdělávání.
- Zajistit do roku 2005 polovině populačního ročníku možnost nastoupit do některé z forem terciárního vzdělávání.
- Prodloužit průměrnou délku vzdělávání do roku 2005 ze současných 14,7 na 16,7 let a tak se vyrovnat dnešnímu průměru zemí Evropské unie.

2. Změny v pojetí a obsahu vzdělávání i charakteru školy

- Vytvořit rozmanitou a prostupnou vzdělávací soustavu, která bude rozvíjet klíčové kompetence a příležitosti k celoživotnímu učení.
- Předložit v roce 2000 k veřejné diskusi rámcový vzdělávací program (národní kurikulum) pro základní školu a postupně do roku 2002 vzdělávací programy pro další školy.
- Dokončit v roce 2001 po veřejné diskusi reformu maturitní zkoušky a zavést její povinnou státní část.
- Rozšířit využívání škol pro zájmovou činnost a volný čas dětí a mládeže, podpořit iniciativu škol v nabídce dalšího vzdělávání pro všechny občany.

3. Změny ve struktuře vzdělávací soustavy

- Posílit rozvoj předškolního vzdělávání a druhého stupně základní školy, bohatost a rozmanitost vzdělávací nabídky a umožnit tak lépe respektovat různé zájmy a možnosti dětí.
- Odstranit do roku 2002 slepé uličky na přechodu mezi základní a střední školou a v soustavě středních škol.
- Podpořit rozvoj diverzifikovaného terciárního vzdělávání srovnatelného se zeměmi Evropské unie.
- Připravit koncepci a strategii rozvoje dalšího vzdělávání (vzdělávání dospělých), včetně legislativního zajištění a způsobu financování.

4. Obrat v postavení učitelů a v přístupu k ekonomickému zajištění vzdělávací soustavy

- Zajistit podmínky pro odpovídající přípravu, další vzdělávání pedagogů a jejich profesní, kariévní platový růst.
- Prosadit, aby se průměrné platy ve veřejném školství zvyšovaly v následujících letech v průměru o 6–8 % rychleji než mzdy v celé společnosti. Platy učitelů tak v roce 2005 dosáhnou – ve vazbě na výši mezd a HDP – úrovně srovnatelné se zeměmi EU.
- Založit a realizovat rozvojové a inovační programy, podporující zejména tvořivou práci škol a rozvoj dalšího vzdělávání.
- Snížit zatížení rodin vyplývající z úhrady části nákladů za děti v mateřských školách, základních uměleckých školách, v zájmových a volnočasových aktivitách.
- Zvýšit veřejné výdaje na vzdělávání z necelých 4,5 % HDP na 6 % HDP v roce 2002.

MŠMT předpokládá, že veřejná diskuse ke vzdělávací politice České republiky bude probíhat do května 2000. První etapa, zaměřená na získání připomínek odborné i širší veřejnosti k této celkové *Koncepci vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky* bude ukončena do 15. října 1999. Další navazující etapy budou založeny na širších podkladových dokumentech, které budou zpracovány ke klíčovým tématům a k prvním verzím připravovaného *Národního programu rozvoje vzdělávání v České republice pro 21. století* (tzv. Bílá kniha), který bude zpracován a předložen vládě České republiky do října roku 2000. Podtrhujeme skutečnost, že žádná polistopadová vláda nebyla schopna dokument srovnatelného charakteru a významu zpracovata veřejně obhájit. Přijímáme tím velkou výzvu i obrovský závazek.

Práce na Bílé knize

Již na Zelené knize, ale i na podkladových studiích a později na textu Bílé knihy se podílela celá řada odborníků. Nalezli bychom v ní přes 30 jmen – jsou to akademici, pracovníci ministerstva i organizací přímo řízených MŠMT, zahraniční experti i členové učitelských organizací. Další desítky a stovky pedagogů i nepedagogů dostaly příležitost vyjádřit svůj názor ve veřejné diskusi.

1. etapa: veřejná diskuse (červen – říjen 1999)

Zásadní témata budoucí Bílé knihy byla vybrána po 1. etapě veřejné diskuse. Hlavním manažerem veřejné diskuse byl ředitel Ústavu pro informace ve vzdělávání Pavel Zelený, vedoucím základního týmu ředitel Střediska vzdělávací politiky Jan Koucký. Velký podíl (i finanční) na organizaci veřejné diskuse a na vzdělávání pro pracovníky MŠMT měla Otevřená společnost, a. s., program Podpora vzdělávání PORYV, reprezentovaný Danou Hradcovou.

V této etapě proběhlo 9 kulatých stolů v Praze a ve třech krajských městech (tam byl moderátorem Václav Moravec). Celá diskuse byla průběžně analyzována, všechny příspěvky zaznamenávány a předávány zpracovatelům podkladových studií.

Práce na Bílé knize byla provázána i s dalšími projekty a programy MŠMT, ministerstvem přímo řízených organizací partnerů, což vyžadovalo koordinaci práce mnoha lidí.

V září 1999 vznikla jako poradní orgán ministra školství k přípravě Národního programu rozvoje vzdělávání Rada pro vzdělávací politiku. Měla také ověřovat podmínky a možnosti budoucího fungování národní rady pro vzdělávání. Její složení dokumentuje snahu o zastoupení hlavních partnerů vzdělávání. Byli do ní jmenováni:

Zástupci MŠMT	<ul style="list-style-type: none"> ▪ • Jaroslav Sural, náměstek ministra • Petr Roupec, náměstek ministra, Skupina regionálního školství • Josef Průša, náměstek ministra, Skupina vědy a vysokého školství
Nezávislí experti	<ul style="list-style-type: none"> ▪ • Ladislav Čerych, ředitel Střediska vzdělávací politiky při PedF UK • Vladislav Rosa, Fakulta matematiky, fyziky a informatiky Univerzity Komenského v Bratislavě
Za ostatní instituce	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ▪ • Petr Mareš, předseda Výboru pro vědu, vzdělávání, kulturu, mládež a tělovýchovu Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR • Irena Ondrová, předsedkyně Výboru petičního, pro lidská práva, vědu, vzdělání a kulturu Senátu Parlamentu ČR • Miroslav Kostka, ředitel odboru poradenství a zprostředkování Ministerstva práce a sociálních věcí • Dušan Martínek, vedoucí oddělení vzdělávání Českomoravské konference odborových svazů • Josef Filouš, předseda Sdružení školských asociací ČR – CZESHA • Marcela Štiková, předsedkyně školské komise Svazu měst a obcí • Karel Rýdl, Stálá konference asociací ve vzdělávání • Ivan Paul, útvar zaměstnaneckých svazů Svazu průmyslu a dopravy ČR • Jindřich Kitzberger, předseda Stálé konference asociací ve vzdělávání • Jan Hron, předseda České konference rektorů • Jan Wiesner, předseda Konfederace zaměstnavatelských a podnikatelských svazů • Jaroslav Rössler, předseda Českomoravského odborového svazu pracovníků školství • Ivan Wilhelm, předseda Rady vysokých škol

2. etapa diskuse:

Výzva pro deset milionů (říjen 1999 – únor 2000)

Podkladové studie pro Bílou knihu pro jednotlivé sektory vzdělávání připravily týmy několika odborných pracovišť pod gescí svých ředitelů: Výzkumný ústav pedagogický (VÚP) – Jaroslav Jeřábek, Výzkumný ústav odborného školství (VÚOŠ) – Bohumil Janyš, Centrum pro studia vysokého školství (CSVŠ) – Helena Šebková, Národní vzdělávací fond (NVF) – Miroslava Kopcová a Pedagogická fakulta UK (PedF UK) – Zdeněk Helus.

Hlavními zpracovateli podkladových studií byli: Předškolní vzdělávání – Kateřina Smolíková (VÚP), Základní vzdělávání – Jan Tupý (VÚP), Střední vzdělávání – Pavel Petrovič (VÚOŠ), Terciární vzdělávání – Helena Šebková (CSVŠ), Další vzdělávání – Jaromír Coufalík (NVF), Škola jako místo změn – Ondřej Hausenblas (PedF UK), Učitel – Jiří Kotásek (PedF UK).

Byl vydáván **bulletin Výzva pro deset milionů** v nákladu 40 000 výtisků, který postupně publikoval stručné verze podkladových studií a vybrané diskusní příspěvky; úplné znění bylo zveřejněno na webu diskuse. Zpracovatelé podkladových studií a členové organizačních týmů nad studii diskutovali na společných setkáních a zúčastnili se jako jednotlivci celkem asi pěti desítek diskusí s pedagogickými pracovníky a občany pořádaných školskými úřady v regionech. Účastníků bylo celkem kolem šesti až sedmi tisíc.

Na závěr diskusní etapy provedla agentura SOFRES Factum několik šetření názorů občanů na současné školství a také analýzu mediálního dopadu diskuse.

Jak byla hodnocena 2. etapa diskuse?

Ve zprávě⁶⁾ je obsaženo dvojí hodnocení – hodnocení procesu diskuse, jak byl v této etapě řízen, a jejího obsahu: „Výsledky dílčích empirických šetření vedly ke společnému závěru: Druhou etapu veřejné diskuse a informační kampaně je možné považovat za úspěšnou. Má určité silné stránky, na kterých je možné stavět, ale také konkrétní oblasti, ve kterých je možné dosáhnout zlepšení, protože ještě bude pokračovat třetí a čtvrtou etapou.“

Pro náš účel bude zajímavější soustředit se na obsah diskusních příspěvků, který nám může dobře ilustrovat výchozí situaci pro návrh opatření Bílé knihy. Budeme se mu tedy věnovat podrobněji. Citujeme z výše uvedeného zdroje:

Celková charakteristika příspěvků:

Přehled témat jasně ukazuje na ohniska problémů tak, jak je cítí lidé v terénu. Je svědectvím, že dialog s učitelskou veřejností byl rozhodně zahájen – je patrné, že pisatelé věnovali příspěvkům mnoho času a přemýšlení. V diskusi se objevují především příspěvky těch, kteří chápou význam tvorby strategie a chtějí se k ní vyjádřit. Všichni souhlasí s potřebou určitých změn, mnozí je podporují, avšak většina si přeje, aby změny byly promyšlené, postupné a návazné – „ne revoluce,

ale evoluce“. Přibližně třetina nahlíží na problematiku z širšího pohledu, přinášejí zajímavé a neotřelé náměty, nabízejí spolupráci či různé podkladové materiály. Mezi nimi lze nalézt výrazné osobnosti do expertních týmů.

Asi čtvrtinu pisatelů zneklidňují zprávy o změnách v systému naznačených v koncepci, studiích nebo výrociích vedoucích pracovníků MŠMT. Mají obavy o zaměstnání, o pozici svého typu školy nebo předmětu v systému (např. učitelé víceletých gymnázií, ZUŠ, MŠ, speciálních škol, učitelé zeměpisu). Jejich příspěvky jsou obvykle zaměřeny na dílčí problémy. Zajímavý obraz myšlení učitelů o reformě poskytují soubory příspěvků několika učitelů z jedné školy, které většinou obsahují názor na praktické problémy, s kterými se denně potýkají. Často se objevuje jistá skepse plynoucí z minulé zkušenosti, zda budou připomínky z diskuse skutečně využity. Za výrazné riziko se považuje, že „školský terén není ke změnám připraven a ani není pro ně získán“. Rovněž ekonomická situace státu, nedostatek finančních prostředků a nadcházející reforma státní správy jsou považovány za výrazná rizika realizace záměrů koncepce vzdělávání a jsou zdrojem skepse k efektivitě celé diskuse.

Obsahové zaměření: Nejdůležitějším úkolem, který vyplývá z celkového tónu diskuse, je obnovení důvěry učitelů v koncepční a realizovatelnou politiku ministerstva. Zaznívá také silný apel na programovou medializaci záměrů (televize!), aby jim porozuměla učitelská i laická veřejnost. Z příspěvků vyznívá potřeba jasně pojmenovat nové **pojetí a cíle vzdělávání s důrazem na rozvoj osobnosti každého jedince. Významnou součástí by měla být stránka výchovná, zvláště výchova k občanství, právnímu vědomí a k ekologickému myšlení. Pisatelé si přejí zachovat návaznost na domácí tradice (Komenský!) a varují před nepromyšleným kopírováním cizích vzorů.**

Velmi frekventovaným tématem příspěvků jsou změny obsahu vzdělávání. Je pocíťována potřeba vymezení jasného rámce se stanovením minimálních požadavků pro jednotlivé typy škol (pozor na definování pojmů Národní kurikulum, rámcový vzdělávací program, standard, osnovy!) a klíčových kompetencí žáků. Jako velká bariéra jsou vnímány požadavky vyššího stupně škol při přijímacích zkouškách, které často pro učitele limitují možnost změn. Výhodiskem mohou být podle autorů příspěvků státní maturity a zavedení výstupních zkoušek (testů) na ZŠ, ovšem pokud budou středními a vysokými školami respektovány. Pisatelé velmi zdůrazňují nutnost redukovat rozsah učiva, žádají větší volnost učebních plánů (včetně zvýšení celkového počtu hodin) a posílení volitelných předmětů a výchov. Možnost propojování předmětů je některými požadována, jinými zpochybňována s poukazem na nepřipravenost učitelů pro takovou výuku. Mnozí pisatelé si uvědomují, že důraz na osobnostně sociální rozvoj žáků bude vyžadovat zcela jiné, aktivizující metody výuky, podporující myšlení v souvislostech, tvořivost a spolupráci. Významným úkolem se jeví posílení výuky jazyků, která by podle většiny měla začínat již ve 3. třídě. Autoři dopisů však upozorňují na množství problémů, které s tím souvisejí (nedostatek aprobevaných učitelů, nevhodné učebnice). Rovněž oblast zvládnání informačních technologií učiteli i žáky se jeví jako prioritní. Ta však předpokládá značné finanční nároky a připravenost učitelů. Zajímavé je, že učitelé považují za potřebné více ovlivňovat kvalitu učebnic a podporovat tvorbu **učebních pomůcek. Množství nabídek zřejmě kvalitu neznamenaá.**

Se změnami obsahu úzce souvisí hodnocení kvality vzdělávání. Diskutující upozorňují na nutnost stanovit nově kritéria pro hodnocení žáků, škol i učitelů a zavést do hodnocení objektivitu a systém. Diskutována je otázka klasifikace – názory se pohybují od úplného zrušení přes neklasifikování výchov až po zrovnoprávnění slovního hodnocení. Jsou však pisatelé, kteří si školu bez známkování nedovedou představit. Velmi důležitou otázkou posuzování kvality absolventů je otázka přijímacích zkoušek, která by měla být naléhavě řešena.

Dalším důležitým okruhem připomínek jsou změny ve vzdělávacím systému. Názory pisatelů jsou spíše konzervativní, obávají se nedomyšlených zásahů do struktury škol. Cítí však potřebu systém rozšířit (mateřské školy, přípravné ročníky, ZUŠ, zavedení nových forem terciárního a dalšího vzdělávání), což zcela odpovídá ideji celoživotního vzdělávání. Velmi kontroverzním tématem je otázka víceletých gymnázií a jejich vlivu na složení tříd na ZŠ. Diskutuje se míra selektivity a potřeba přípravy elit. Zdá se, že určitým řešením by bylo posílení a větší možnost vnitřní diferenciaci na 2. stupni ZŠ. Jakékoli rušení či omezování počtů cítí lidé jako rozpor s tezí podpory rozvoje schopností každého žáka a svobodné volby vzdělávacích cest. Obdobně nejednoznačným tématem je integrace handicapovaných a menšin. Není zavrhována, ale pisatelé upozorňují na potřebu připravit podmínky, finanční zajištění a hlavně učitele na tyto nové úkoly. Zcela odmítají, že by docházelo k diskriminaci Romů. Naopak jako velký problém se jeví narůstající počet dětí se speciálními poruchami učení a chování (SPUCH), se kterými učitelé neumějí zacházet. Na úrovni mateřských škol je frekventovaným tématem povinný předškolní rok v MŠ. Přípravné třídy doporučují pisatelky jednoznačně zřizovat při mateřských školách.

Nejsilněji zastoupeným okruhem připomínek vůbec je příprava učitelů. Pisatelé ji pokládají za nedostatečnou a neodpovídající potřebám změn ve vzdělávání i potřebám škol. Řešení vidí ve změně výběru budoucích učitelů (dát přednost uchazečům, kteří již pracovali s dětmi a mládeží a mají pedagogické schopnosti) a ve změnách obsahu učitelské přípravy ve smyslu posílení pedagogiky, psychologie, didaktik a praxe na úkor odbornosti. Chtějí, aby fakulty připravovaly „učitele dětí a ne učitele předmětů“. Objevuje se požadavek standardů učitelské způsobilosti, vymezení nových kompetencí učitele, důraz na osobnostně sociální a speciálně pedagogickou přípravu. Důležitou otázkou je změna rozsahu a systému praxe studentů, pozice fakultních škola učitelů. Objevuje se požadavek třetí aprobační, možností rozšiřujícího a dálkového studia a pedagogického minima pro lidi z jiných oborů. Vzdělání všech učitelů (včetně učitelek MŠ) by mělo být podle většiny pisatelů vysokoškolské.

Za neméně důležité považují diskutující co nejrychlejší obnovení systému dalšího vzdělávání učitelů všech typů škol a zařízení a obnovení regionálních center vzdělávání. Poukazují na to, že by DVU mělo být co nejbližší školám (ztráty hodin při suplování, dopravní dostupnost). Očekávají možnost osvojit si nové dovednosti a metody, výměnu zkušeností, pro ředitele a úředníky proškolení v managementu změny – prostě průpravu pro své nové role v transformaci vzdělávání. Většina tuto potřebu chápe, pro ostatní učitele vidí nutnost motivovat je či vyžadovat od nich povinnost vzdělávání ze strany státu. Kariéerní růst považují pisatelé za potřebný, nikoli však zajišťující kvalitu vzdělávání (obávají se sbírání kreditů a nemožnosti poskytnout všem učitelům ve sboru stejné

podmínky). Objevuje se i podpora myšlenky atestací. Vzdělávající se učitelé by měli být podle autorů dopisů oceňováni.

Realizace nové strategie podle pisatelů nutně souvisí s otázkami reformy státní správy a s financováním. Obávají se přechodu pod obec a pocítují potřebu řešit v souvislosti s novými úkoly postavení učitele včetně otázek platových. Velmi je pocítován nedostatek financí na pomůcky, výpočetní techniku, vybavení učeben i kabinetů, údržbu budov.

Investice do vzdělávání by měly být vzhledem k jeho významu pro ekonomiku skutečně prioritou ve státním rozpočtu. Největším problémem je pro pedagogy nejistota. Nejistota v oblasti společenského postavení, nejistota v oblasti finančního zabezpečení. Nejistota pramenící z nepevnosti legislativního rámce, z neplnění proklamovaných cílů a velkolepých slibů malujících šťastnou budoucnost učitelského stavu.

Z provedeného hodnocení lze vyvodit i určité, obecněji platné závěry pro další směřování vzdělávací politiky:

- Malý zájem široké veřejnosti o problémy školství nabývá na významu dnes, kdy dochází k reformě veřejné správy. Je naopak třeba, aby vztah školství k ostatní společnosti byl co nejtěsnější, vždyť na něm bude záviset jak jeho každodenní fungování, tak dlouhodobý rozvoj. Pro zapojení ostatních partnerů a ostatních složek společnosti do diskuse i do postupné transformace vzdělávání je však zapotřebí, aby v něm našli i svá témata, která řeší jejich problémy, něco, co je osloví. Podle toho je také nutné formulovat navrhované realizační programy.
- Většina pedagogické veřejnosti vnímá z pochopitelných důvodů jako prioritní především ty problémy, s kterými se musí každodenně vyrovnávat. Širší souvislosti a závažné problémy, které rozhodují o dalším vývoji vzdělávání i celé společnosti a které vyžadují určité změny ve vzdělávacím systému, si uvědomují již mnohem méně. Z této skutečnosti je nutné do jisté míry vyjít i při diskusních setkáních, neopomenout problémy sice méně podstatné, ale naléhavé, a na jejich řešení ukázat, jak vedou k problémům skutečně závažným a systémovým. Ale stejný přístup bude nutné uplatnit i při koncipování Bílé knihy. Ta nemůže pominout konkrétní kroky k nápravě naléhavých problémů, ale s touto nápravou bude zároveň vysvětlovat i širší souvislosti.
- Charakter převážné části příspěvků do diskuse však také ukázal, že přese vše existuje dost učitelů, kteří jsou schopni vidět podstatné problémy a kteří se snaží o sebereflexi, že existuje aktivní menšina, o kterou především je nutné se opírat a kterou je třeba maximálně zapojit do transformačních snah. Trvalá a systematická reflexe vlastní práce učitelů a škol je nezbytným předpokladem úspěšné realizace připravovaného Národního programu.
- Diskuse ukázala také, že stále existuje zátěž nedůvěry z minula, kdy nové aktivity ministerstva jsou hodnoceny prismatem minulých zkušeností. Komunikace je proto jedním z nejzávažnějších úkolů ministerstva. Není však úkolem beznadějným: když vyzvalo učitele, aby byli partnerem v dialogu, reagovali vstřícně. Prokázali oprávněnost jeho záměru organizovat strukturovanou veřejnou diskusi, která by se – zejména v nových podmínkách správy školství – měla stát základem dalšího vývoje. Otevřená diskuse je trvalou nezbytností. Fungující systém vyhodnocování názorů veřejnosti může významně podporovat nepřímé řízení školství.

- Patrně nejdůležitější téma, které je nutné komunikovat, je, jak se vyrovnat s reformou veřejné správy. Je nutné ukázat, že není katastrofou, ale že je nutné v nových podmínkách změnit fungování existujících orgánů i chování jednotlivých účastníků. Je nutné zařadit toto téma do veřejné diskuse, využít skutečnosti, že si diskuse přece jen získala určité postavení, a použít ji k ovlivňování postoje terénu především na regionální úrovni a pro budování nových struktur.
- Je rovněž nutné ukázat, že existuje vztah mezi reformou veřejné správy a přípravou Bílé knihy – v sázce je její hodnověrnost. Bílá kniha bude reagovat na novou situaci a řešit ji, zahrne i proměnu role a funkce ministerstva. Za prvé, jeho přechod od operativy ke zdůraznění strategického plánování (a strategické intervence v případě nutnosti), dlouhodobé perspektivy, evropské spolupráce a účasti na mezinárodních programech, legislativy, monitorování a evaluace, informačního systému a zajišťování kvality. A za druhé, vytváření nových nástrojů nepřímého řízení na regionální úrovni (jako je zřízení podpůrného systému pedagogických center a programu či fondu pro rozvoj škol, nebo návrh regionálních plánů rozvoje v návaznosti na Národní program rozvoje)...

Charakter diskuse ve 3. etapě se bude měnit. Bude zaměřena především na předkládání návrhů nejdůležitějších konkrétních opatření a na jejich konkrétní projednávání s hlavními partnery. Proti charakteru diskuse v 2. etapě se zvýší podíl zjišťování a přibližování oficiálních stanovisek k připravovaným realizačním programům. Do značné míry půjde o postupnou přípravu 4. etapy, ve které se má konat Národní konference, tj. závěrečné veřejné projednávání návrhu Bílé knihy, kde by se prezentovala oficiální závazná stanoviska hlavních partnerů.

Je proto nutné nezbytně zajistit odpovídající politickou podporu, větší účast vlády a premiéra, a také posílit mediální kampaň o nejučinnější prostředky, především televizi.

Poznámka redakce: Navazující text „Jaká byla a nebyla Bílá kniha“ bude uveřejněn v dalším, březnovém vydání Řízení školy.

1) Kvalita a odpovědnost. Program rozvoje vzdělávací soustavy České republiky. Praha: MŠMT ČR, 1994.

2) Čerych, L. Proměny vzdělávacího systému v České republice. Podkladová zpráva pro OECD. Praha: Středisko vzdělávací politiky PedF UK, 1995. – Učitelství přinesly tehdy svým čtenářům seriál zajímavých částí z této analýzy, vždy s aktuálním komentářem některého z pracovníků Střediska vzdělávací politiky PedF UK (seriál vycházel ve IV. ročníku UL, 1996–1997, od č. 2 do č. 10).

3) Zprávy o národní politice ve vzdělávání: Česká republika. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 1996.

4) České vzdělání a Evropa. Strategie rozvoje lidských zdrojů v ČR při vstupu do EU. Praha: Tauris, 1999.

5) Koncepce vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy v České republice: Materiál určený k veřejné diskusi. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/-koncepte-vzdelavania-rozvoje-vzdelavaci-soustavy-v-cr-2094/>.

6) Vyhodnocení 2. etapy – souhrnná zpráva za Základní a Manažerský tým a za Otevřenou společnost (Program podpory vzdělávání PORYV).

Zdroj: Pro [časopis Řízení školy](#) Mgr. Jana Hrubá; kronikářka českého vzdělávání, šéfredaktorka Učitelství listů, členka SKAV, uvedena do Auly slávy ceny za inovace ve vzdělávání Eduína

Rodiče vítáni – značka, podle které poznáte dobrou školu

[Více informací →](#)

 Wolters Kluwer | Rodiče vítáni

Další aktuality

2023

[Leden 2023](#)

[Únor 2023](#)

[Předchozí roky](#)

Aktuality

[Online kurz UČÍME BADATELSKY se slevou do úterý 14. února](#)

Zveme vás již do čtvrtého běhu populárního sedmítýdenního online kurzu Učíme badatelsky. Proč stojí za to se do něj přihlásit? Odpovídají ...

Vydáno: **Dnes**

1 minuta čtení

[Možnosti vzdělávání žáků se SVP v základní škole](#)

Dovolujeme si vás pozvat na webinář Možnosti vzdělávání žáků se SVP v základní škole.

Vydáno: **Dnes**

1 minuta čtení

[Ministerstvo školství v návrhu nového nastavení pozice asistenta pedagoga nezohlednilo podněty odborných asociací](#)

Jistota a stabilita pozice asistentů pedagoga, ale i ohrožení podpory všem potřebným žákům ve školách. Obojí přináší návrh ministerstva školství ...

Vydáno: **10. 2. 2023**

2 minuty čtení

Na MŠMT jednali zástupci školského rejstříku z celé ČR

Programem jednání byla konkrétní opatření k realizaci digitalizace státní správy.

Vydáno: **10. 2. 2023**

1 minuta čtení

[Zobrazit více →](#)